
Prijevodna književnost

Vanda MIKŠIĆ
Mirna SINDIČIĆ SABLJO
Željka TONKOVIĆ
Sveučilište u Zadru

Izvorni znanstveni rad
Prihvaćeno za tisak 16. studenoga 2023.

Francuska i frankofonske književnosti u prijevodima na hrvatski jezik od 1991. do 2020. godine

1. UVOD

Višestoljetni hrvatsko-francuski književni i kulturni dodiri (Dolbeau 1994, Ivić 2010, Kožul 1995) dodatno se intenziviraju od kraja 19. stoljeća, prije svega zahvaljujući književnim prijevodima.¹ Ovaj rad, koji će se osloniti na postojeću tradiciju proučavanja hrvatsko-francuskih književnih dodira (Machiedo 2007, Pavlović 2006, 2008, Tomasović 1993, 1996, Šoštarić 2016, itd.), kao i onih hrvatskoga književnoga i kulturnoga polja (Cvjetičanin; Katunarić 1998, Duda 2009, 2010, Kolanović 2013, itd.) i nakladničke industrije u razdoblju tranzicije i post-tranzicije (Blažević 2016, Hebrang Grgić 2018, Ljevak 2019, Tomašević 2009, 2015, itd.), dat će doprinos poredbenom proučavanju hrvatsko-francuskih književnih i kulturnih odnosa kraja 20. i početka 21. stoljeća, istraživanju revizije kanona francuske književnosti u prijevodu na hrvatski jezik te istraživanjima književnih prijevoda kao društvenog i kulturnog fenomena. U središtu zanimanja bit će prijevodi francuske i frankofonskih književnosti na hrvatski jezik u razdoblju nakon 1991. godine, dakle u tranzicijskom razdoblju koje je obilježio prelazak na liberalnu i pluralističku demokraciju te tržišnu ekonomiju (Horvat; Štiks 2015, O'Donell; Schmitter 2006, Pavlaković; Korovl 2016, Švob-Đokić 2000, itd.). Prijevodi, shvaćeni kao društveni i kulturni artefakti, vektori su cirkulacije i kao takvi imaju utjecaj na razvoj kulturnih/književnih sustava te na odnose među kulturama/književnostima. Nuž-

no ih je sagledati u kulturnom, društvenom i političkom kontekstu u kojem su nastali. Kulturne razmjene između Republike Francuske i Republike Hrvatske od 1990-ih godina izrazito su se intenzivirale upravo zahvaljujući književnim prijevodima te im stoga treba posvetiti pažnju.²

Promatrano razdoblje, ono između 1991. i 2020. godine, obilježeno je korjenitom promjenom društvenih i političkih prilika. Književno polje zahvatio je proces tranzicije čije su posljedice napuštanja socijalističkog načina gospodarenja i prelazak na tržišnu ekonomiju, s izraženim kretanjem prema neoliberalizmu. Tijekom posljednjega desetljeća 20. stoljeća s djelovanjem je prestao niz izdavačkih kuća (npr. Mladost, Naprijed), dio ih je promijenio vlasničku strukturu, pojavio se veliki broj novih nakladnika, a urušio se i dio postojeće knjižarske mreže. Broj nakladnika od početka devedesetih godina kontinuirano raste, no velik broj među njima nije usredotočen isključivo na izdavačku djelatnost. Konkurencija je velika, tržište maleno, a čitateljske navike građana Republike Hrvatske u kontinuiranom su padu te su znatno slabije od onih u ostalim europskim državama.³ Osim novih nakladnika, u književnom polju pojavili su se i novi književni

¹ Ovaj je rad financiralo Sveučilište u Zadru institucionalnim projektom broj IP.01.2021.15.

² Nakon 1980. bilježi se izniman porast broja prijevoda na globalnoj razini. Od 1980. do 2000. broj objavljenih prijevoda u svijetu porastao je za 50% (Sapiro 2009: 7–24; Sapiro 2019: 104).

³ Istraživanja na temu čitanosti i kupovanja knjiga svake godine provodi KVAKA – Ured za kreativnu analizu. Cf. <https://mvinfo.hr/clanak/objavljeni-rezultati-istrazivanja-o-citanosti-i-kupovini-knjiga-u-hrvatskoj-kako-zaustaviti-pad>, pristup 10. srpnja 2023.

festivali, književne i prevodilačke nagrade, strukovna udruženja, književni časopisi, načini financiranja i dodjela državnih potpora, iako je dio modela javnog financiranja kulture naslijeđen iz prethodnog sustava. Očita je snažnija interferencija polja kulture i medija (cf. Cvjetičanin; Katunarić 1998, Duda 2010, 2017, Meštrović; Štulhofer 1998). Važnost i pojavnost književne kritike u medijima je opala, no pojavili su se internetski portali, blogovi i mrežne kolumne o književnosti. Književnost se izrazitije artikulira kao kulturni proizvod, o čemu svjedoči i sveprisutnost top lista najprodavanijih i najčitanijih knjiga i nagrada za najbolje knjige i rukopise.

U desetogodišnjem razdoblju, od 2012. do 2022. godine, prema podacima Nacionalne i sveučilišne knjižnice, u Republici Hrvatskoj objavilo se između 4007 i 4966 knjiga godišnje, a od tog broja između 1462 i 2304 knjiga odnosi se na književnost. Unutar ukupnog broja objavljenih književnih naslova u pojedinoj godini, otprilike 55% naslova pripada hrvatskoj književnosti, dok 45% otpada na prijevode iz različitih stranih književnosti. Primjerice, 2020. godine, objavljena su 1002 naslova izvorno napisana na hrvatskom te 852 prijevoda. Dakle, prijevodi iz različitih svjetskih književnosti zauzimaju iznimno velik dio hrvatskog književnog područja.

Slična je situacija bila i u prethodnim desetljećima. Prema dostupnim podacima (Dragojević; Cancan 1988), u razdoblju između 1945. i 1985. godine najviše je prijevoda objavljeno s engleskog jezika (705 naslova iz američke, 476 naslova iz engleske, 11 naslova iz kanadske, osam naslova iz australske književnosti). S francuskog jezika u navedenom razdoblju prevedena su 634 naslova. Po broju prevedenih naslova slijede njemačka (437), ruska (417), talijanska (223), slovenska (195), austrijska (86), češka (77), poljska (64), španjolska (52) te švedska (40) književnost. Iz navedenih podataka očito je da su u razdoblju druge Jugoslavije prijevodi s francuskoga jezika najzastupljeniji, nakon onih s engleskog. Slična situacija očita je i na globalnoj razini. U Europi je nakon 1980. godine između 50% i 70% objavljenih književnih prijevoda s engleskog jezika (*Statistical Yearbook Unesco*). Slijede prijevodi francuske, njemačke i ruske književnosti. Prijevodi s četiriju navedenih jezika zauzimaju ukupno 75% svjetskoga prijevodnog tržišta, što ukazuje na hipercentralnost engleskog te supercentralnost ostalih triju jezika (Heilbron 2009: 253–274)⁴. Naime, svjetsko tržište prijevoda hijerarhizirano je i podijeljeno na hipercentralne, supercentralne, poluperiferne i periferne jezike (Heilbron 1999). Osam jezika pripada poluperifernim jezicima, među kojima su primjerice talijanski, švedski i španjolski, s

1–3% udjela u tržištu, dok su svi ostali jezici periferni i imaju manje od 1% udjela u tržištu. Centralnost pojedinog jezika na svjetskom tržištu prijevoda može se mjeriti prijevodnim tokovima. Iako na međunarodnu cirkulaciju knjiga utječu posve različiti ekonomski, politički i kulturni faktori, prijevodi ipak uglavnom cirkuliraju iz centra prema periferiji, što znači da se najviše prevodi s (hiper-, super)centralnih jezika, odnosno da se više prevodi na periferne jezike nego s njih (Heilbron; Sapiro 2007, D'Haen; Goerlandt; Sell 2015, Casanova 2015, Sapiro 2019)⁵.

Prema popisu *Index Translationum* broj prijevoda s francuskoga jezika kontinuirano se povećava. Godine 1980. iznosio je 9,9% broja objavljenih književnih tekstova u prijevodu, 1990. 11,2%, 2000. 13,2%, a 2004. godine 15,5%. Francuski je centralni jezik, a hrvatski periferni, iz čega se i bez uvida u konkretne podatke može izvesti zaključak da su razmjerne neravnopravne te da odražavaju odnos (kulturne) dominacije.

Ciljevi ovoga istraživanja su odrediti korpus književnih prijevoda s francuskoga jezika objavljenih u formatu knjige⁶ (sastavljanjem bibliografije), utvrditi prijevodne tokove i trendove analizom bibliografije, interpretirati korpus u dijakronijskoj perspektivi te odgovoriti na određena pitanja o izboru, proizvodnji i distribuciji prijevoda. Analizirat će se broj prijevoda po desetljećima, utvrditi koji su najprevođeniji autori i književni naslovi, kakav je odnos prijevoda klasika i suvremenih autora, održavaju li prijevodi rodni paritet te koji književni žanrovi imaju primat unutar korpusa prijevodne književnosti. Utvrdit će se koji su najistaknutiji književni prevoditelji s francuskoga jezika, koje su izdavačke kuće objavile najveći broj naslova u prijevodu s francuskog jezika, koje institucije i državna tijela podupiru književno prevođenje te koliko je objavljeno antologija i različitih izbora književnih tekstova. Dakle, evaluirat će se uloga posrednika (prevoditelja, izdavačkih kuća) u književnoj komunikaciji te će se utvrditi zadržava li francuska književnost simbolički kapital i status jedne od reprezentativnih svjetskih književnih kultura, koji je u hrvatskoj kulturi stekla u razdoblju od kraja 17. do početka 20. stoljeća.

Cilj je utvrditi na koji način prijevodi objavljeni od 1991. do 2020. godine sudjeluju u oblikovanju, reviziji te otvaranju kanona francuske književnosti u hrvatskoj kulturi. Također, analizom korpusa prijevoda francuske i frankofonskih književnosti može se doći do važnih spoznaja o položaju prijevodne knji-

⁴ Heilbronovi zaključci oslanjaju se na koncept globalnoga jezičnog sustava koji je opisao nizozemski sociolog Abram de Swaan.

⁵ Godine 1990. je prema *Index Translationum* 59% svih prijevoda bilo s engleskog, dok su svega 3% objavljenih knjiga u SAD-u prijevodi.

⁶ Prijevodi u časopisima i drugim periodičkim publikacijama nisu uzeti u obzir.

ževnosti u hrvatskoj kulturi i društvu, društvenim uvjetima proizvodnje književnosti, logici tržišta, strukturi književnog polja, etapama recepcije francuske i frankofonskih književnosti u Hrvatskoj, kao i o transnacionalnoj cirkulaciji književnih tekstova. Polazišne su teze da francuska književnost zadržava prostor koji je u književnom polju imala tijekom socijalističkoga razdoblja te da čuva status reprezentativne svjetske književnosti. Po broju prevedenih naslova zaostaje za anglofonim književnostima, koje zbog globalizacije i dominacije engleskog jezika imaju primat u hrvatskoj prijevodnoj književnosti.

2. TEORIJSKI OKVIR

Prevođenje je jedan od osnovnih oblika književnog posredovanja, ključno za uspostavljanje i održavanje međukulturnih kontakata te, kao takvo, zauzima važno mjesto u komparatističkim istraživanjima. Prijevodi su za većinu čitatelja osnovno sredstvo upoznavanja stranih književnosti (Pichois; Rousseau 1973: 64–69). Uz individualne čitatelje, prijevodi su, na što je upozorio izraelski znanstvenik Itamar Even-Zohar, važni i za cjelokupni književni polisistem. Even-Zohar drži da su prijevodi najaktivniji dio tog polisistema, sudjeluju u njegovu oblikovanju i da su izrazito važni stoga što u književnost unose osobine, modele i kompozicijske tehnike koje dotad u njoj nisu postojale. Prema Even-Zoharu, prijevodi mogu zauzeti središnji položaj u trenucima kad se polisistem još nije iskristalizirao, kad je književnost periferna ili kad se nalazi na prekretnici (Even-Zohar 1990: 47). Lawrence Venuti objašnjava da je prijevod uvijek ideološki zato što je povezan s vrijednostima, vjerovanjima, povijesnim i društvenim trenutkom primateljske kulture (Venuti 2004: 468–488). Prijevod je, također, transformirani i aktualizirani tekst, na čiji konačni oblik utječu prevoditeljske strategije i rješenja (Chevrel 2009: 49–58). Prevoditelje treba pojmiti kao posrednike, uz osvještavanje činjenice da njihov rad nije orijentiran isključivo prema točnosti prijevoda. Oni stvaraju sliku pojedinog književnog teksta u prijevodu za svoje vrijeme i svoje čitatelje, stoga recepcija teksta i/ili autora dijelom ovisi o slici koju su o tekstu stvorili i prevoditelj i kritičari. Rad će se, dakle, metodološki osloniti na interdisciplinarno područje prijevodnih studija (*translation studies*), i to posebice kritičke teorije prevođenja (Baker 2010, Berman 1984, 1999, Hewson 2011, Meschonnic 1999, Pym 2004, itd.). Teorijsko uporište ponudit će i sociologija književnosti (Aron; Viala 2006, Dirkx 2000, Escarpit 1970, Sapiro 2014a, Sayre 2011, itd.), kao i sociologija prevođenja (Heilbron 1999, Heilbron; Sapiro 2002, Heilbron; Sapiro 2007, Sapiro 2009, Sapiro 2014b, Wolf; Fukari 2007), koje se temelje na teorijskim

konceptima francuskoga sociologa Pierrea Bourdieua (1991, 1992, 1994, 2002).

Sociologija prevođenja, znanstvena disciplina koje se razvija od devedesetih godina 20. stoljeća, naglasak stavlja na istraživanje ekonomskih, političkih, kulturnih i društvenih razloga koji potiču cirkulaciju književnih tekstova izvan zemljopisnih i kulturnih granica. Od početka 21. stoljeća Bourdieuove sociološke teorije učestalije se koriste u istraživanjima prijevoda. Časopis *The Translator* toj je temi posvetio cijeli zaseban broj (vol. 11, br. 2) objavljen 2005. godine. Iste je godine u Grazu održan i međunarodni znanstveni skup „Translating and Interpreting as a Social Practice“ čiji su odabrani naslovi objavljeni u knjizi naslovljenoj *Constructing a Sociology of Translation* (Wolf; Fukari 2007). Spoznaje do kojih se došlo ukazuju da je prevođenje neodvojivo od društvenih prilika, društvenih hijerarhija, kulturnih politika te odnosa moći. Nužno je uključeno u odnose moći među nacionalnim državama i jezicima, što znači da su kulturne razmjene neravnomjerne i održavaju odnose dominacije. Sociologiju prevođenja prevođenje zanima kao profesija, kulturna praksa te društvena funkcija u međunarodnoj cirkulaciji ideja (Heilbron; Sapiro 2007, Sapiro 2014). U istraživanjima se naglasak stavlja na ulogu agenata i posrednika, nejednake razmjene među jezicima, odnose (kulturne) dominacije, čime se ide dalje od tekstualnog pristupa i intertekstualne problematike, dakle, u središtu zanimanja su sociologija aktera prevodilačkog procesa, sociologija prijevodnog procesa te sociologija prijevoda kao kulturnog proizvoda (Heilbron; Sapiro 2007, Wolf 2007: 13). Uporište će ponuditi radovi Pascale Casanova (1999, 2002, 2015), Gisèle Sapiro (2008, 2009, 2014b, 2019) i Johana Heilbrona (1999) u kojima se proučava cirkulacija književne proizvodnje u globalnom kontekstu, izvan nacionalnih granica, te se pokušava utvrditi na koji se način odnosi moći među svjetskim silama i jezicima održavaju na polje književne/prijevodne proizvodnje.

Pascale Casanova polazi od činjenice da se granice književnoga svijeta, koji ima vlastite zakone, način funkcioniranja, instancije i mehanizme konsekracije ne podudaraju u potpunosti s geografsko-političkim ili gospodarskim granicama (1999: 23). Pritom je taj književni svijet područje konstantnih borbi za legitimitet, odnosno vidljivost (autora, teksta) i prevlast (nacionalne književnosti), odnosno za gomilanje simboličkoga kapitala koji u ovoj ili onoj mjeri utjelovljuju svi oni koji stvaraju, preobražavaju, reaktualiziraju i/ili posreduju književne proizvode. U tom su svijetu pozicije, koje se ponajprije vezuju za jezike, a onda i za nacije, u velikoj mjeri unaprijed zadane samim tim što su stariji jezici tijekom vremena uspješni nakupiti veći literarni kapital te su imali priliku nametnuti se,

postati centralni i dominantni. Stoga se ta borba odvija na visoko hijerarhiziranoj i temeljno neravnoj internacionalnoj razini, u tzv. svjetskoj književnoj republici u kojoj se status nacionalnih književnosti definira s obzirom na položaj koji su uspjele zauzeti u svjetskoj hijerarhiji. Prevoditelji u tom svijetu imaju važnu ulogu posredovanja, a prema intenzitetu posredovanja Casanova razlikuje „obične“ i „snažne“ posrednike, pri čemu su ovi potonji konsekrirani konsekratori s velikim simboličkim kapitalom. Prevođenje je, ukratko, jedan od glavnih instrumenata borbe za književni legitimitet, a ujedno i važna instancija specifične konsekracije autora (Casanova 2002: 14) jer, baš kao i književna kritika, kreira književne vrijednosti.

3. METODOLOGIJA

Podaci za bibliografiju prikupljeni su sustavnim pregledavanjem različitih izvora bibliotečne građe te uključuju sve bibliografske jedinice pronađene u raspoloživim i dostupnim bibliografskim izvorima⁷. Za prikupljanje i obradu podataka izrađena je relacijska baza podataka bibliografskih jedinica korištenjem web aplikacije bazirane na PHP/MySQL tehnologiji.⁸ Bibliografija je vremenski ograničena te izrađena u skladu s teorijskim i istraživačkim modelima njezine izrade iz područja informacijskih znanosti (Tadić 2005, Rubin 2016). Bibliografija koja je u ovom radu poslužila kao alat za organizaciju bibliografskih informacija upotpunjena je dodatnim sadržajima koji su ključni za istraživanja ovoga tipa. Osim osnovnih elemenata bibliografskog opisa određenih međunarodnim standardnim bibliografskim opisom (ISBD), obuhvaća i neke specifične podatke, primjerice podatke o prevoditelju, uredniku, dobi i podrijetlu autora, godini izdanja izvornika, nagradama dodijeljenima izvorniku, žanrovskoj pripadnosti teksta, uvrštavanju u biblioteku ili nakladnički niz, izvorima financiranja itd. Nakon što je izrađena cjelovita bibliografija objavljenih književnih prijevoda, podaci su kvantitativno i kvalitativno analizirani. Dječja književnost, grafički romani te publicistika nisu uzeti u obzir.⁹

⁷ Crolist, katalog Nacionalne i sveučilišne knjižnice, katalog Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

⁸ U samoj aplikaciji nisu prikupljeni osjetljivi osobni podaci.

⁹ No uključene su adaptacije Saint-Exupéryjevih, Perraultovih i La Fontaineovih djela namijenjene čitateljima dječje dobi.

4. ANALIZA

4.1. Broj prijevoda po desetljećima

U razdoblju od 1991. do 2020. objavljeno je ukupno 1046 književnih naslova francuskog jezičnog izraza u hrvatskom prijevodu. Prosječno je, dakle, objavljeno 35 naslova godišnje u prijevodu s francuskog jezika (Tablica 1).

Tablica 1. Broj objavljenih književnih prijevoda s francuskog po desetljećima

Godina	Broj objavljenih knjiga	Postotak
1991. – 2000.	189	18
2001. – 2010.	485	46,4
2011. – 2020.	372	35,6
Ukupno	1046	100

Iz Tablice 1 je razvidno da je u drugom desetljeću uslijedio velik skok od gotovo 257%, da bi u trećem desetljeću produkcija opala za gotovo 23%. To se može objasniti općom društvenom, političkom i ekonomskom situacijom u Hrvatskoj te u području izdavaštva koje je devedesetih godina 20. stoljeća, uslijed rata, kao i tranzicijskih i privatizacijskih procesa, bilo dosta pasivno. Konsolidacija izdavaštva i pojava velikog broja novih nakladničkih kuća manifestira se upravo početkom 21. stoljeća, što je i odraz sustavnije financijske potpore Ministarstva kulture RH te lokalnih zajednica nakladnicima. Gospodarska kriza koja je počela 2008. godine odrazila se i na nakladnički sektor i smanjenje broja objavljenih književnih prijevoda.

4.2. Antologije i izbori

U tridesetogodišnjem razdoblju objavljeno je ukupno 12 antologija i izbora, uglavnom jednojezičnih, osim dvaju izdanja izbora francuske poezije Milovana Antuna Tomića (Tablica 2).

Uočavamo da su antologije i izbori ravnomjerno zastupljeni u svim trima desetljećima (po četiri). Najviše je objavljenih izbora i antologija poezije (7), a potom proze (3). Objavljen je jedan izbor dramskih tekstova te jedan žanrovski mješovitih tekstova.

Tablica 2. Popis antologija i izbora francuske i frankofonskih književnosti objavljenih od 1991. do 2020.

RB	Naslov djela	God. izd.	Priredivač	Izdavač	Prevoditelj	Zastupljeni autori
1	<i>Osamnaest izazova: francuski pjesnici 20. stoljeća</i>	1996.	Višnja Machiedo	Ceres (2 sveska)	Višnja Machiedo	Victor Hugo, Valery Larbaud, Victor Segalen, Pierre Albert-Birot, Max Jacob, Pierre Reverdy, André Breton, Antonin Artaud, Jules Supervielle, Pierre Jean Jouve, Joë Bousquet, Henri Michaux, Edmond Jabès, René de Obaldia, Philippe Jaccottet, Jacques Dupin, Michel Deguy, Charles Péguy
2	<i>Antologija francuskoga pjesništva</i>	1998.	Zvonimir Mrkonjić i Mirko Tomasović	ArTresor	40 prevoditelja	90-ak pjesnika od početaka do Denisa Rochea (rođ. 1937)
3	<i>Antologija pjesništva francuskog romantizma</i>	1998.	Mirko Tomasović	Konzor	Mirko Tomasović <i>et al.</i>	Alphonse de Lamartine, Alfred de Vigny, Victore Hugo, Alfred de Musset, Gerard de Nerval
4	<i>Odabrana francuska proza</i>	1998.	Dinko Štambak	Matica hrvatska	Dinko Štambak	Velik broj autora od Rabelaisa do Michela Butora
5	<i>Francuski nadrealizam</i>	2002.	Višnja Machiedo	Konzor (2 sveska)	Višnja Machiedo	André Breton, Louis Aragon, Philippe Soupault, Benjamin Péret, Francis Picabia, Jean Arp, Robert Desnos, Giorgio de Chirico, Antonin Artaud, Paul Éluard, Tristan Tzara, René Char, Michel Leiris, Henri Michaux, Jacques Prévert, Julien Gracq, Leonora Carrington, Radovan Ivšić, Marcel Mariën; Salvador Dali, Annie Le Brun <i>et al.</i>
6	<i>Mrmor u mraku: antologija francuske kratke priče</i>	2007.	Marinko Koščec	Profil	Vedrana Berlengi, Karmela Boure, Ivana Germain, Davorka Jurčević, Marinko Koščec, Petra Matić, Srđan Rahelić, Vlatka Valentić, Ivana Barišić-Oharek	Michel Host, Jacques Fulgence, Jacques Sternberg, Georges-Olivier Chateaufreynaud, Eric Faye, Marc Petit, Marie Redonnet, Jean Echenoz, Éric Chevillard, Ludovic Janvier, Alain Kewes, Abdelkader Djemai

Nastavlja se →

RB	Naslov djela	God. izd.	Priredivač	Izdavač	Prevoditelj	Zastupljeni autori
7	<i>Pjesničke paralele: Francuska – Hrvatska: izbor dvanaest francuskih i hrvatskih pjesnika</i>	2008.	Jean Max Tixier i Tea Benčić Rimay	Hrvatsko društvo pisaca	Marija Bašić <i>et al.</i>	francuski pjesnici: Max Alhau, Gerard Blua, Yves Broussard, Michel Cossem, Pierre Dhainaut, Daniel Leuwiers, Jacques Lovichi, Bernard Mazo, Jean Poncet, Frederic Jacques Temple, Jean -Max Tixiar, Andre Ughetto
8	<i>Francusko pjesništvo: romantizam i moderna = Poésie française: romantisme et moderne</i>	2008.	Milovan Antun Tomić	HKD Napredak	Milovan Antun Tomić	šezdesetak pjesnika iz razdoblja romantizma i moderne
9	<i>Korzikansko pjesništvo</i>	2012.	Ghjacumu Tihiers	Litteris	Vanda Mikšić	G. Biancarelli, F. M. Durazzo, G. H. Franchi, G. Fusina, P. Gattaceca, A. di Meglio, L. Santucci i G. Thiers
10	<i>Francusko pjesništvo = Poésie française</i>	2013.	Milovan Antun Tomić	vlastita naklada (2. izdanje)	Milovan Antun Tomić	135 lirskih pjesama šezdesetak francuskih pjesnika iz 19. i s početka 20. stoljeća
11	<i>Onda sam to ja: izbor iz suvremene frankofonske kratke proze</i>	2015.	Željka Turčinović	Hrvatski centar ITI	Lada Čale Feldman, Eva Kalogjera, Ana Prpić, Dora Slakoper	Lucie Depauw, David Lescaut, Laurent Mauvignier, Frédéric Sonntag
12	<i>Onda sam to ja: izbor iz suvremene frankofonske kratke proze</i>	2020.	Vanda Mikšić i Mirna Sindičić Sabljo	Meandar media i Sveučilište u Zadru	Marija Spajić, Mirna Sindičić Sabljo <i>et al.</i>	Louis-Philippe Dalember (Haiti), Anna Moï (Vijetnam), Ananda Devi (Mauricijus), Robert Boucher (Kanada), Monique Proulx (Kanada), Maryse Condé (Gvadalupa), Tahar Ben Jelloun (Maroko), Assia Djebar (Alžir), Andrée Chedid (Egipat), Towaly (Benin), Sylvain Prudhomme (Francuska), Henri Lopes (Kongo), Joëlle Sambi (Belgija), Gauz (Obala Bjelokosti), Annie Saumont (Francuska), Scholastique Mukasonga (Ruanda), Jean-Luc Raharimanana (Madagaskar), Leïla Sebbar (Alžir), Mohamed Razane (Maroko), Karim Amellal (Francuska)

4.3. Najprevođeniji autori

U tridesetogodišnjem razdoblju najprevođeniji i najčešće objavljeni autori navedeni su u Tablici 3.

Tablica 3. Najprevođeniji autori francuskog jezičnog izraza od 1991. do 2020.

Redni broj	Autor	Broj objavljenih djela	Broj prevedenih naslova
1	Antoine de Saint-Exupéry	60	11
2	Jules Verne	42	19
3	Charles Perrault	35	* ¹⁰
4	Honoré de Balzac	22	10
5	Samuel Beckett	18	9
6	Albert Camus	17	8
7	Émile Zola	17	9
8	Milan Kundera	16	9
9	M. Delly	15	15
10	Gustave Flaubert	15	5
11	Jean de La Fontaine	15	*
12	Pascal Bruckner	14	14
13	Molière	14	9
14	Amélie Nothomb	14	14
15	Marcel Proust	14	3 ¹¹
16	Frédéric Beigbeder	12	8
17	Anne i Serge Golon	11	11
18	Marguerite Duras	10	9
19	Michel Houellebecq	10	12

¹⁰ Perrault i La Fontaine imaju na različite načine i u raznim formatima okupljene priče, bajke, odnosno basne.

¹¹ U potrazi za izgubljenim vremenom smatra se ovdje jednim djelom. U Hrvatskoj se najčešće objavljuje lektirni naslov *Combray* iz prvog sveska.

Redni broj	Autor	Broj objavljenih djela	Broj prevedenih naslova
20	Guillaume Musso	10	10
21	Alphonse Daudet	9	3
22	Voltaire	9	4
23	Hervé Guibert	6	7
24	Guy de Maupassant	8	* ¹²
25	Jean Racine	8	4
26	Marguerite Yourcenar	8	7
27	Tahar Ben Jelloun	7	8
28	André Gide	7	9
29	Eugène Ionesco	7	3
30	Michel Tournier	7	7
31	Boris Vian	7	7
32	Charles Baudelaire	6	5
33	Philippe Claudel	6	6
34	Pierre Corneille	6	4
35	Denis Diderot	6	6
36	Saint-John Perse	6	6
37	François Rabelais	6	1 ¹³
38	Jean-Jacques Rousseau	6	6
39	Georges Simenon	6	6
40	Guillaume Apollinaire	5	4
41	Georges Bernanos	5	5

Nastavlja se →

¹² Izdanja Maupassantovih tekstova obuhvaćaju različite priče i novele.

¹³ Od Rabelaisa je objavljeno svih pet knjiga o *Gargantui i Pantagruelu* koje također smatramo jednim djelom.

Redni broj	Autor	Broj objavljenih djela	Broj prevedenih naslova
42	Emmanuel Carrère	5	5
43	Alexandre Dumas	5	3
44	Victor Hugo	5	3
45	Joris-Karl Huysmans	5	4
46	Patrick Modiano	5	4
47	Daniel Pennac	5	5
48	Georges Perec	5	5
49	Françoise Sagan	5	4
50	Lydie Salvayre	5	5
51	Jean Echenoz	4	4
52	Yasmina Khadra	4	3
53	Jeanne-Marie Leprince de Beaumont	4	1
54	Marc Levy	4	3
55	Andreï Makine	4	4
56	Michel de Montaigne	4	2
57	Jean-Paul Sartre	4	4
58	Delphine de Vigan	4	3
59	Simone Weil	4	4

Osim toga, po tri objavljene knjige u Hrvatskoj u razdoblju od 1991. do 2020. ima 27 autorica i autora: Jeanne Bourin, Paul Claudel, Catherine Clément, Xavier de Maistre, Markiz de Sade, Virginie Despentes, Joël Dicker, Philippe Djian, Flora Dosen, Mathias Énard, David Foenkinos, Jean Genet, Jean-Christophe Grangé, Alfred Jarry, Régis Jauffret, Jean-Marie Le Clézio, Gilles Leroy, Édouard Louis, Jacques Prévert, Raymond Queneau, Yasmina Reza, Shan Sa, Rifaat Sallam, Eric-Emmanuel Schmitt, Victor Segalen, Stendhal i Fred Vargas.

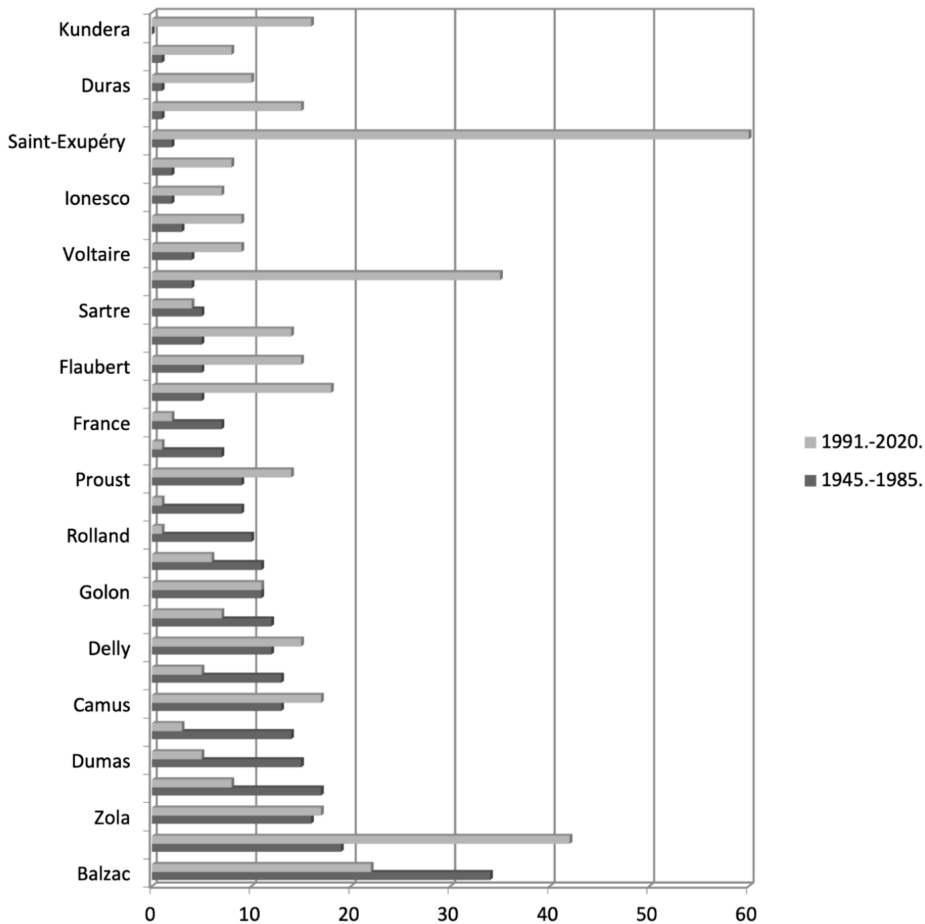
Iz ovih podataka može se iščitati da ukupno 86 autora koji pišu na francuskom jeziku u Hrvatskoj imaju barem tri objavljene knjige. Među najprevo-

đenijim su autorima kanonski francuski autori, uz poneku iznimku bestsellerskih naslova (M. Delly, Anne i Serge Golon, G. Musso) ili svjetski poznatih suvremenih autora (F. Beigbeder, T. Ben Jelloun, P. Bruckner, Ph. Claudel, D. de Vigan, M. Houellebecq, M. Kundera, A. Makine, P. Modiano, D. Pennac, A. Nothomb, L. Salvayre, M. Tournier). Također se pokazuje da u Hrvatskoj najčešće preveden i objavljen autor Antoine de Saint-Exupéry sâm zauzima 5,8% ukupne produkcije s francuskog jezika, da prvih 20 autora, koji su objavili deset i više naslova u hrvatskom prijevodu, drže gotovo 35% tridesetogodišnje produkcije s 361 objavljenom knjigom, dok više od polovine ukupne produkcije (56,6%) otpada na sve autore pobrojane u Tablici 3. Pridodaju li im se i autori s trima objavljenim knjigama, na tih 86 autora otpada gotovo 63% ukupne prijevodne produkcije s francuskog jezika.

K tome, prema omjeru ukupno objavljenih knjiga i broja prevedenih naslova očito je da su primjerice pojedini tekstovi kojima su autori A. de Saint-Exupéry, J. Verne, A. Daudet, G. Flaubert, E. Ionesco, Molière, Voltaire, A. Camus prevedeni više puta. S druge strane, pojedina izdanja obuhvaćaju i po nekoliko naslova istoga autora, primjerice T. Ben Jellouna i A. Gidea. Od pojedinih autora preveden je veći broj naslova, no samo jednom, kao što je slučaj s P. Brucknerom, A. Nothomb, dvojcem Golon i G. Mussoom. Važno je pritom napomenuti da iste brojke u stupcima za pojedinog autora ne znače nužno da je objavljen toliki broj naslova u jednom izdanju, jer se kod nekih autora dogodi i kombinacija te je u jednoj knjizi objavljeno više tekstova, dok je s druge strane neki naslov izdan više puta, kao što je, primjerice, slučaj kod G. Apollinairea ili D. Diderota. Dakako, to je češće slučaj s pjesničkim knjigama i dramskim tekstovima.

U prethodnom razdoblju, od 1945. do 1985. godine, najprevođeniji autori prema dostupnim podacima (Dragojević; Cacan 1988: 168-212) bili su Balzac (34 knjige), J. Verne (19), G. de Maupassant (17), E. Zola (16), A. Dumas (15), Stendhal (14), A. Camus (13), F. Sagan (13), M. Delly (12), A. Gide (12), J. Benzoni (11), A. Golon (11), G. Simenon (11), R. Rolland (10), A. Malraux (9), M. Proust (9), Colette (7), A. France (7), E. Souvestre (6), S. Beckett (5), A. Breton, G. Breton (5), G. Flaubert (5), R. Gaillard (5), Molière (5) i J.-P. Sartre (5). Otprilike isti broj objavljenih knjiga u obama promatranim razdobljima imali su, primjerice, C. Baudelaire (4), P. Claudel (3), J. Prévert (3) i A. Rimbaud (3). Nasuprot tome, u prethodnom razdoblju C. Perrault (4), Voltaire (4), A. Daudet (3), D. Diderot (3), E. Ionesco (2), J. Racine (2), A. de Saint-Exupéry (2), J. de La Fontaine (1) i M. Duras (1) imaju vrlo malo izdanja u odnosu na naše promatrano razdoblje. Kod autora koji su pisali i za djecu razlog tome leži i u činjenici da ti naslovi nisu

Grafički prikaz 1. Usporedni prikaz najprevođenijih autora u razdobljima 1945. – 1985. i 1991. – 2020.

sadržani u popisu.¹⁴ S druge strane, produkcijski bogato petogodišnje razdoblje između 1986. i 1990. nije pokriveno nijednim popisom. Najzad, ne treba smetnuti s uma ni činjenicu da su u vrijeme socijalističke Jugoslavije mnoga izdanja tiskana, primjerice, u Sarajevu ili Beogradu te su ti prijevodi bili dostupni na području cijele države, uključujući SR Hrvatsku. Primjerice, roman *Brana na Pacifiku* Marguerite Duras objavljen je u Beogradu 1959. u prijevodu Zorice Mišković, a roman *Ljubavnik* iste autorice objavljen je 1985. u Sarajevu u prijevodu Muhameda Nezirovića i do 1990. je doživio šest izdanja. U Hrvatskoj je pak *Brana na Pacifiku* prvi put objavljena 2002, a *Ljubavnik* 1998, oba u prijevodu Ingrid Šafranek (Grafički prikaz 1).

Colette, A. France, A. Malraux, R. Rolland i Stendhal autori su koji su se u našem promatranom razdoblju znatno manje objavljivali u odnosu na prethodno razdoblje. Uz već spomenute autore kao

¹⁴ U usporedbi s podacima dostupnima na stranicama Nacionalne i sveučilišne knjižnice, La Fontaine ima i jedno izdanje *Basni* iz 1982. koje nije uvršteno na ovaj popis, Perraultove bajke uvrštene su vrlo sporadično, a *Mali princ* uopće nije uvršten.

što su M. Duras, J. de La Fontaine, A. de Saint-Exupéry i C. Perrault, uočava se da je i Marguerite Yourcenar doživjela mnogo bolju recepciju u recentnijem periodu. Zanimljiv je slučaj Milana Kundere, češkog autora koji je emigrirao u Francusku i početkom devedesetih počeo pisati i objavljivati na francuskom, što se odrazilo i na našem grafikonu.

4.4. Najprevođeniji naslovi

Kad je riječ o najviše prevedenim i objavljivanim autorima, nisu svi njihovi naslovi podjednako zastupljeni (Tablica 4).

Mali princ djelo je koje je doživjelo daleko najveći broj izdanja i ponovljenih prijevoda i predstavlja fenomen za sebe. Od ostalih naslova koji su imali najveći broj izdanja velik broj njih nalazi se, ili se nalazio, na popisu lektire. Naime, do reforme obrazovanja, koja je provedena 2019. godine, na popisu lektire za osnovnu školu bile su, u 2. razredu, Perraultove bajke, *Ljepotica i zvijer* (koja se, *nota bene*, i dalje često pripisuje Perraultu umjesto Jeanne-Marie Leprince de Beaumont) u 5. razredu

Tablica 4. Popis prevedenih naslova s najvećim brojem izdanja u razdoblju od 1991. do 2020.

RB	Autor	Naslov	Broj izdanja
1	Antoine de Saint-Exupéry	<i>Mali princ</i> ¹⁵	50
2	Charles Perrault	razne priče, najčešće <i>Ljepotica i zvijer</i> (6) i <i>Mačak u čizmama</i> (6)	35
3	Honoré de Balzac	<i>Čiča Goriot</i>	15
4	Jean de La Fontaine	razne basne	15
5	Marcel Proust	<i>U traganju za izgubljenim vremenom</i> (<i>Combray</i>)	12
6	Gustave Flaubert	<i>Gospođa Bovary</i>	11
7	Jules Verne	<i>20.000 milja pod morem</i>	11
8	Molière	<i>Škrtac</i>	9
9	Samuel Beckett	<i>U očekivanju Godota</i>	7
10	Alphonse Daudet	<i>Pisma iz mog mlina</i>	7
11	Guy de Maupassant	različite priče i novele	7
12	Jean Racine	<i>Fedra</i>	7
13	Pierre Corneille	<i>Cid</i>	6
14	Emile Zola	<i>Thérèse Raquin</i>	6
15	Eugene Ionesco	<i>Stolice</i>	5
16	Molière	<i>Mizantrop</i>	5
17	Jules Verne	<i>Put oko svijeta u 80 dana</i>	5
18	Voltaire	<i>Candide</i>	5
19	Charles Baudelaire	<i>Cvjetovi zla</i>	4
20	Albert Camus	<i>Kuga</i>	4
21	Albert Camus	<i>Stranac</i>	4
22	Albert Camus	<i>Mit o Sizifu</i>	4
23	Eugene Ionesco	<i>Ćelava pjevačica</i>	4
24	Milan Kundera	<i>Iznevjerene oporuke</i>	4
25	Jules Verne	<i>Putovanje u središte Zemlje</i>	4
26	Emile Zola	<i>Germinal</i>	4
27	Samuel Beckett	<i>Molloy</i>	3
28	Frederic Beigbeder	<i>Ljubav traje tri godine</i>	3
29	Milan Kundera	<i>Neznanje</i>	3

¹⁵ Navedeni su uvriježeni prijevodi naslova.

RB	Autor	Naslov	Broj izdanja
30	Xavier de Maistre	<i>Putovanje oko moje sobe</i>	3
31	Molière	<i>Tartuffe</i>	3
32	Molière	<i>Umišljeni bolesnik</i>	3
33	Jules Verne	<i>Tajanstveni otok</i>	3
34	Marguerite Yourcenar	<i>Hadrijanovi memoari</i>	3

Verneovi romani *20.000 milja pod morem*, *Put oko svijeta u 80 dana* ili *Putovanje u središte Zemlje*, u 6. razredu Daudetova *Pisma iz mog mlina* te u 8. razredu *Mali princ* Antoineta de Saint-Exupéryja. Od reforme naovamo nema obaveznih propisanih djela iz francuske književnosti na razini osnovne škole.¹⁶

Kada je riječ o srednjoškolskom obrazovanju, prije reforme učenici su obavezno čitali Corneilleov *Cid*, Racineovu *Fedru*, Molièreova *Škrtca*, Beckettov *U očekivanju Godota*, Ionescovu *Čelavu pjevačicu*, novele Guyja de Maupassanta, Baudelaireov *Spleen Pariza*, Voltaireov *Candide*, Balzacov *Čiča Goriot*, Zolin *Germinal* ili *Thérèse Raquin*, Flaubertovu *Gospođu Bovary*, Proustov *Combray*, Sartreovu *Mučninu* i Camusov *Stranac*. Potonji je roman sada, uz Baudelaireove *Cvjetove zla*, jedino djelo prevedeno s francuskog jezika na popisu obavezne lektire, dok se u izornoj lektiri nalaze još i sljedeći autori i naslovi:

- Balzac, Honoré de, *Otac Goriot*
- Beckett, Samuel, *Čekajući Godota*
- Flaubert, Gustave, *Gospođa Bovary*
- Ionesco, Eugene, *Čelava pjevačica*, *Lekcija*
- Maeterlinck, Maurice, *Plava ptica*
- Maupassant, Guy de, *Na vodi*
- Molière, *Škrtac*, *Umišljeni bolesnik*
- Prevert, Jacques, izbor iz poezije
- Proust, Marcel, *Combray*
- Racine, Jean, *Fedra*
- Rimbaud, Arthur, izbor iz poezije

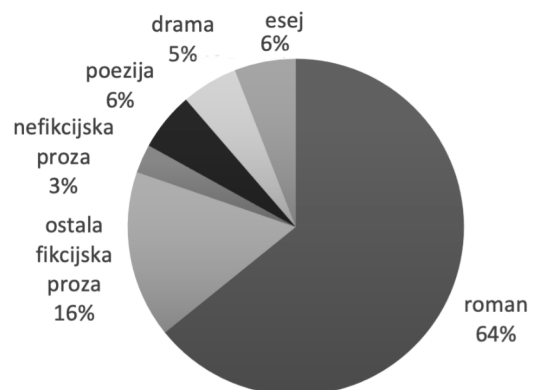
Ukratko, lektirni naslovi nakladnicima su komercijalno zanimljivi, što objašnjava veći broj reizdanja i ponovljenih prijevoda. No lektirni autori ovdje su zastupljeni i s nelektirnim naslovima. S po čak četiri naslova zastupljeni su u ovoj tablici Molière (8. *Škrtac*, 16. *Mizantrop*, 31. *Tartuffe* i 32. *Umišljeni bolesnik*) i J. Verne (7. *20.000 milja pod morem*, 17. *Put oko svijeta u 80 dana*, 25. *Putovanje u središte Zemlje* i 33. *Tajanstveni otok*), dok je A. Camus prisutan s trima naslovima (20. *Kuga*, 21. *Stranac* i 22. *Mit o Sizifu*). Uz lektirnu dramu *U očekivanju Godota*, S. Beckett je zastupljen i s roma-

nom *Molloy* (27), a E. Ionesco ne samo s *Čelavom pjevačicom* (23), nego i sa *Stolicama* (15). La Fontaine se, sa svojim basnama, također uslijed očitog komercijalnog potencijala dječje književnosti pozicionirao na visokom 4. mjestu, dok je prvi autor mimo lektire na ovome popisu Milan Kundera (24. *Iznevjerene oporuke*, 29. *Neznanje*), a zatim slijede Frédéric Beigbeder (28. *Ljubav traje tri godine*), Xavier de Maistre (30. *Putovanje oko moje sobe*) te Marguerite Yourcenar (34. *Hadrijanovi memoari*).

4.5. Najprevođenije književne vrste i rodovi

Promotrimo li koje su se književne vrste najviše prevodile između 1991. i 2020, lako uočavamo da je roman najzastupljenija književna vrsta sa 675 objavljenih knjiga. Ostala fiksijska proza (pripovijesti, novele, kratke priče, bajke, basne i sl.) prisutne su sa 169 objavljenih knjiga, nefiksijska proza (autobiografije, memoari, korespondencija, dnevници, svjedočanstva, razgovori, putopisi i sl.) zastupljeni su s 29 objavljenih knjiga, poezija s 58, dramski tekstovi s 57 te eseji sa 62¹⁷ (Grafički prikaz 2).

Grafički prikaz 2. Distribucija prijevoda po književnim vrstama u razdoblju od 1991. do 2020. izražena u postocima

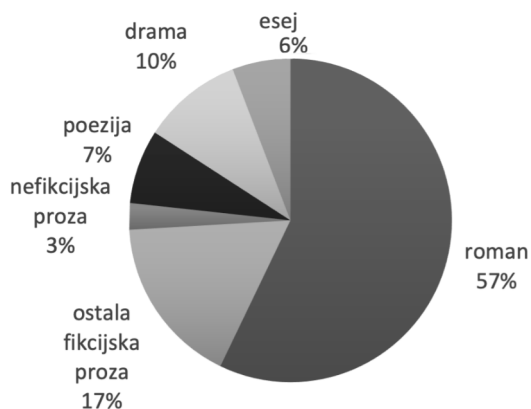

¹⁷ Dolazi do razlike od 4 u odnosu na ukupan broj objavljenih knjiga jer su četiri knjige (objavljene između 2001. i 2010. godine) hibridnog karaktera i kombiniraju različite kategorije (npr. proza i poezija ili proza i esej).

¹⁶ V. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html.

Promotrimo situaciju po desetljećima. U razdoblju od 1991. do 2000. objavljeno je 108 romana, 32 djela ostale fikcijske proze, 5 knjiga nefikcijske proze, 14 knjiga poezije, 19 dramskih knjiga te 11 esejističkih, odnosno u postocima (Grafički prikaz 3).

Grafički prikaz 3. Distribucija prijevoda po književnim vrstama u razdoblju od 1991. do 2000. izražena u postocima

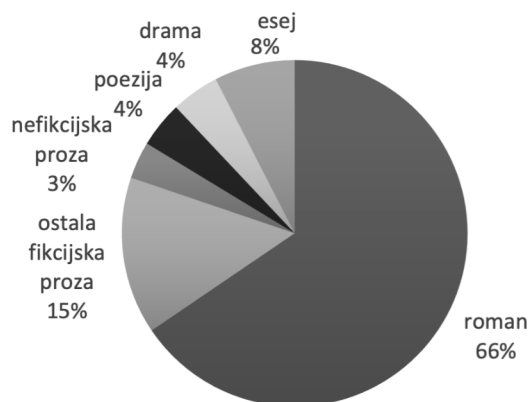
U odnosu na ukupno promatrano razdoblje nešto je manji postotak romana u korist dramskih tekstova, dok su ostali parametri gotovo identični.

U drugom desetljeću objavljen je 321 roman, kao i 72 knjige ostale fikcijske proze, 17 knjiga nefikcijske proze, 20 knjiga poezije, 22 knjige dramskih tekstova te 37 esejističkih knjiga (Grafički prikaz 4).

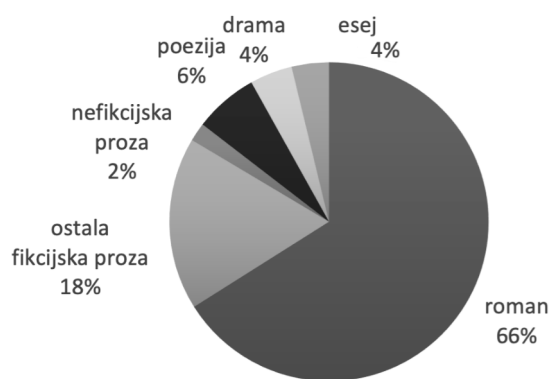
U odnosu na prethodno desetljeće, u ovom je periodu manje dramskih tekstova, poezije i ostale fikcijske proze, a nešto više romana i esejistike, dok se nefikcijska proza drži na 3%.

U trećem promatranom desetljeću objavljeno je 246 romana, 65 knjiga ostale fikcijske proze, sedam

Grafički prikaz 4. Distribucija prijevoda po književnim vrstama u razdoblju od 2001. do 2010. izražena u postocima

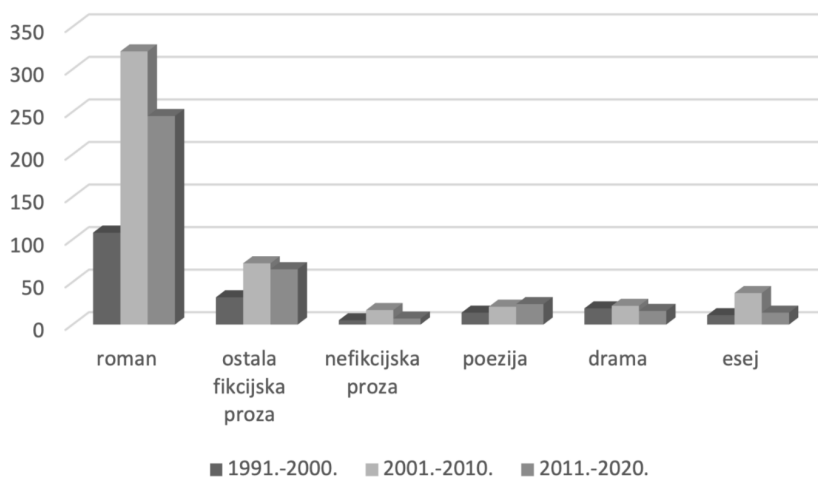
Grafički prikaz 5. Distribucija prijevoda po književnim vrstama u razdoblju od 2011. do 2020. izražena u postocima

knjiga nefikcijske proze, 24 pjesničke knjige, 16 dramskih te 14 esejističkih (Grafički prikaz 5).

Vidimo da je u postotku roman ostao na stabilnih 66%, drama je također stagnirala, ostala fikcijska proza i poezija malo su porasle, dok se esejistika prepolovila (Grafički prikaz 6).

Grafički prikaz 6. Usporedba distribucije književnih vrsta po desetljećima

Najveći skok dogodio se u romanesknoj produkciji u drugom desetljeću, kada je objavljeno triput više romana nego u prvom desetljeću, da bi u trećem ponovo opala. I ostala fiksijska proza je znatno porasla u drugom desetljeću. Ovaj grafikon ujedno zorno predočava kontinuiranu i rastuću premoć romana nad ostalim književnim vrstama.

Pogledamo li kakva je situacija bila u razdoblju od 1945. do 1985. s obzirom na glavnu podjelu rodova prema oblicima, vidimo da je u području poezije objavljeno 27 djela (uključujući i belgijsku književnost), u drami 26 te u prozi 581 djelo (Grafički prikaz 7).

Poezija i drama zastupljene su sa svega 4% svaka.

Podvedemo li romane, ostalu fiksijsku prozu, nefiksijsku prozu i esejistiku pod prozu za naše promatrano razdoblje, dobivamo ukupno 934 prozna djela, 59 pjesničkih i 57 dramskih, ili, izraženo u postocima (Grafički prikaz 8).

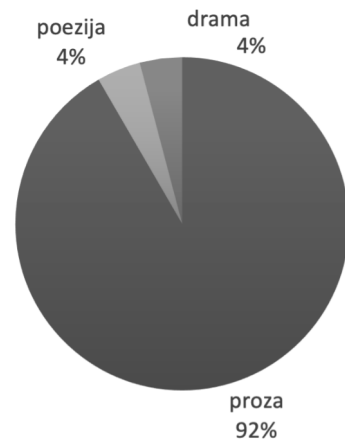
Postoci za poeziju i dramu neznatno su povoljniji u ovom razdoblju, ali omjeri globalno gledajući ostaju prilično slični (Grafički prikaz 9).

Općenito govoreći, možemo reći da je od 1991. do 2020. produkcija svih oblika književnih rodova rasla gotovo proporcionalno.

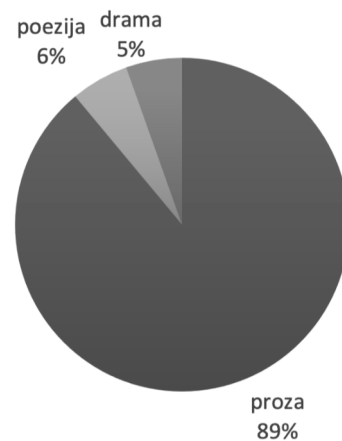
4.6. Rodni paritet

Izuzmu li se antologije i izbori, u tridesetogodišnjem periodu u hrvatskom prijevodu objavljeno je 384 autora koji pišu na francuskom. Točnije, 377 je popisanih autorskih imena, od čega su pet pseudonimi iza kojih se kriju po dvoje (Delly i Guéro su takvi autorski dvojci sastavljeni od autora i autorice)

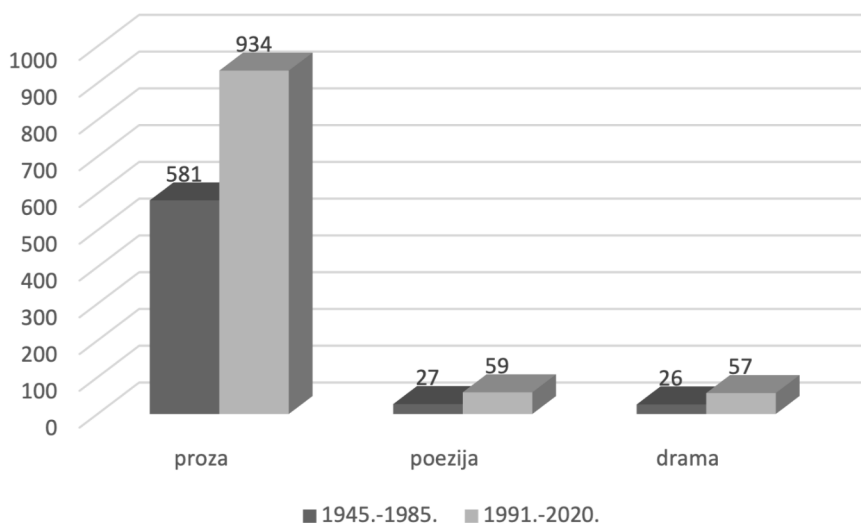
Grafički prikaz 7. Distribucija prema oblicima književnih rodova u razdoblju od 1945. do 1985. izražena u postocima

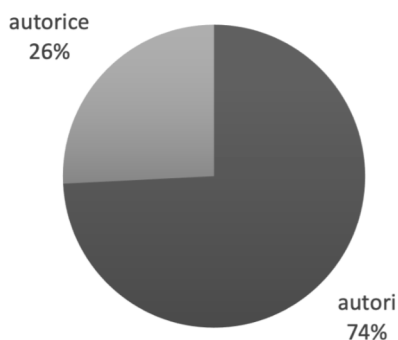
Grafički prikaz 8. Distribucija prema oblicima književnih rodova u razdoblju od 1991. do 2020. izražena u postocima

Grafički prikaz 9. Usporedni prikaz distribucije po oblicima književnih rodova za razdoblja 1945. – 1985. i 1991. – 2020.

Grafički prikaz 10. Udio autorica i autora francuskog jezičnog izričaja u hrvatskim prijevodima od 1991. do 2020. izražen u postocima

ili više autora (Daniel su zapravo trojica autora, kao i Brice, a Lucas četvorica). Od te je brojke ukupno 286 autora (74%) i 98 autorica (26%), kao što je razvidno iz Grafičkog prikaza 10.

Zanimljivo je promotriti i koliko je žena među 20 najobjavljivanijih autora s francuskoga govornog područja, odnosno onih koji su objavili deset i više knjiga u Hrvatskoj u spomenutom razdoblju. Ukupno ih je četiri, odnosno 20%, s tim da su dvije – Anne Golon i Jeanne-Marie Petitjean de La Rosière –

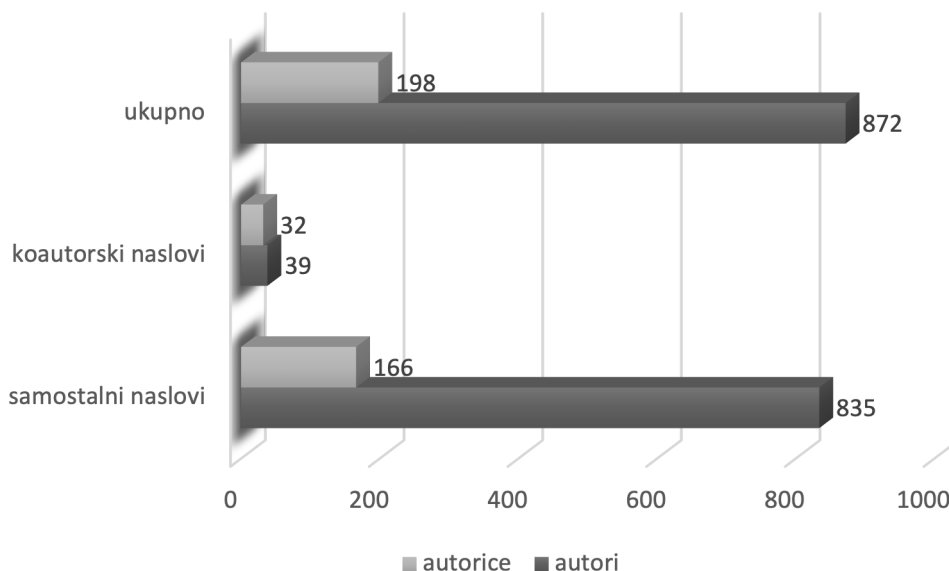
pisale u paru s autorima, a potonja je objavljivala pod pseudonimom Delly. Upravo Delly ima najviše objavljenih djela (15), slijede Amélie Nothomb s 14, Anne i Serge Golon s 11 te Marguerite Duras s 10. Također, među 86 autora koji su objavili tri ili više knjiga u hrvatskom prijevodu u istom razdoblju nalazi se 16 autorica, odnosno 18%.

Uzmemo li u obzir sve objavljene knjige od 1991. do 2020, u spomenutom ih je razdoblju 1046, s tim da je 12 antologija odnosno izbora u kojima su zastupljena tri ili više autora. Od preostale 1034 objavljene knjige (bilo da je riječ o različitim naslovima istog autora ili istim naslovima u ponovljenom izdanju ili prijevodu), njih 36 supotpisala su dva ili tri autora (tri autora samo u slučaju pseudonima Antoine B. Daniel i Michel Brice, te četiri iza pseudonima Lucas), bilo da su potpisali pseudonimom ili vlastitim imenima (npr. Duras i Godard), bilo da su u knjizi okupljena djela dvaju autora (npr. J. Racine i P. Corneille).

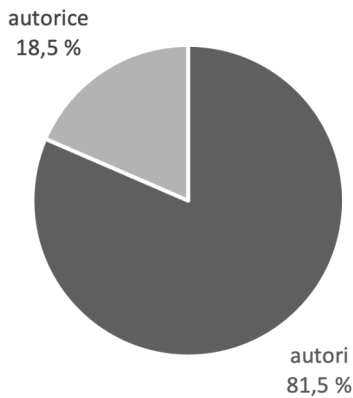
Autorice su objavljene u 166 samostalnih knjiga te u 32 koautorske, od čega u 16 pod pseudonimom. Autori su objavljeni u 835 samostalnih knjiga te u 39 koautorskih, od čega u 17 pod pseudonimom (Grafički prikaz 11).

Ukratko, autorice su prisutne u 198 objavljenih knjiga (18,5%), a autori u 873 (81,5%), što je predloženo u Grafičkom prikazu 12.

Grafički prikaz 11. Distribucija samostalnih i koautorskih naslova prevedenih s francuskog prema rodnoj pripadnosti u razdoblju od 1991. do 2020.

Grafički prikaz 12. Udio autorica i autora francuskog jezičnog izričaja prema broju objavljenih knjiga od 1991. do 2020. izražen u postocima

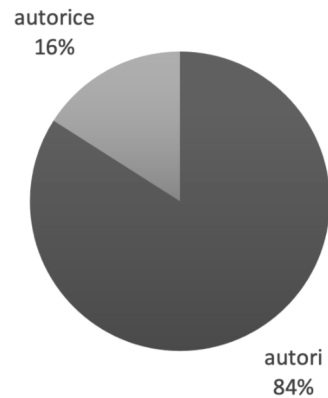

Usporedbom ovih podataka može se iščitati ne samo to da su autori u velikoj prednosti, jer su gotovo tri puta zastupljeniji od autorica, nego i to da se autorima objavljuje veći broj različitih naslova, reizdanja ili ponovljenih prijevoda: takvih je knjiga 4,6 puta više od onih koje potpisuju autorice.

Usporedi li se pak rodni paritet ovoga razdoblja s razdobljem od 1945. do 1985. godine (Dragojević; Cacan, 1988: 168–212), može se konstatirati da je omjer autorica i autora prema broju objavljenih knjiga u prethodnom razdoblju bio neznatno slabiji. Naime, od ukupno 634 popisana naslova, uključujući i dva frankofonska belgijska, dvije su antologije i jedan izbor s tekstovima više od tri autora (Voltaire, J.-J. Rousseau, D. Diderot i D’Alembert). Od preostale 631 knjige, dva muško-ženska autorska para (već spomenuti koji je stvarao pod pseudonimom Delly te dvojac Anne i Serge Golon) objavila su ukupno njih 23, a objavljen je i jedan izbor iz djela P. Corneillea i J. Racinea. Autorice su samostalno potpisale njih 78, a u koautorstvu 23, dok su autori samostalno potpisali 508, a u koautorstvu 24 knjige. Drugim riječima, u spomenutom poslijeratnom periodu autorice su u prijevodu objavile ukupno 101 djelo (16%), a autori 532 (84%), odnosno pet puta više (Grafički prikaz 13).

Usporedi li se taj omjer s omjerom iz razdoblja od 1991. do 2020. godine, vidimo da su u obama razdobljima autorice slabo zastupljene prema broju objavljenih knjiga: 16% u četrdesetogodišnjem poslijeratnom razdoblju i 18% u tridesetogodišnjem razdoblju od uspostave samostalnosti. Međutim, kako je književna produkcija s francuskog jezika u ovom periodu ipak veća (1046 popisanih knjiga spram 634 iz prethodnog razdoblja), možemo zaključiti kako je prisutnija veća raznolikost objavljenih ženskih glasova (kao i muških): u odnosu na 42 autorice iz razdoblja 1945. – 1985. u posljednjim trima desetljećima prevedeno je i objavljeno 98 autorica, što je 2,3 puta više, iako ukupna produkcija

Grafički prikaz 13. Udio autorica i autora francuskog jezičnog izričaja prema broju objavljenih knjiga od 1945. do 1985. izražen u postocima

nije porasla proporcionalno tome, nego je 1,6 puta veća.

4.7. Najistaknutiji prevoditelji

Broj prevedenih djela ni na koji način ne odražava kvalitetu odabranih naslova ili samoga prijevoda, niti je nužno proporcionalan simboličkom kapitalu kojim prevoditelj raspolaže. Dobar primjer za to su, primjerice, hrvatski prevodilački velikani Mate Maras, Zvonimir Mrkonjić i Luko Paljetak. Činjenica je ipak da su neki prevoditelji aktivniji (naročito ako im je prevođenje primarna djelatnost) te da su preveli veći broj naslova francuske i frankofonskih književnosti u razdoblju između 1991. i 2020. godine (Tablica 5).

Tablica 5. Najistaknutiji književni prevoditelji s francuskog u razdoblju od 1991. do 2020.

RB	Ime i prezime prevoditelja	Broj objavljenih djela	Broj različitih naslova
1	Ita Kovač	30	25
2	Vanda Mikšić	26	24
3	Marija Paprašarovski	25	25
4	Višnja Machiedo	23	26
5	Mia Pervan	21	8
6	Gordana V. Popović	21	19

Nastavlja se →

RB	Ime i prezime prevoditelja	Broj objavljenih djela	Broj različitih naslova
7	Zlatko Crnković	20	11 ¹⁸
8	Ivan Kušan	19	7
9	Divina Marion	19	10
10	Ana Prpić	18	12
11	Vlatka Valentić	17	17
12	Ivana Šojat	16	16
13	Jelena Butković	15	12
14	Dubravka Celebrini	15	15
15	Maja Zorica	15	15
16	Ursula Burger	14	14
17	Dragutin Dumančić	14	14
18	Vladimir Gerić	14	18
19	Sanja Lovrenčić	14	10
20	Milena Benini	13	12
21	Zlatko Wurzberg	13	15
22	Bosiljka Brlečić	12	11
23	Ana Buljan	12	14
24	Ana Kolesarić	12	11
25	Božidar Petrač	12	12
26	Sanja Šoštarić	12	12
27	Mate Maras	11	5 ¹⁹
28	Ingrid Šafranek	11	10
29	Nikica Rilović	9	9
30	Anja Jović	8	8
31	Zvonimir Mrkonjić	8	8
32	Goran Rukavina	8	2
33	Saša Sirovec	8	9
34	Alka Škiljan	8	2*

¹⁸ Proustov ciklus smatramo jednim djelom.

¹⁹ Rabelaisov ciklus romana o *Gargantui i Pantagruelu* također smatramo jednim djelom.

Među prevoditeljima koji su objavili sedam knjiga nalaze se Ela Agotić, Marija Bašić, Marko Gregorić, Andrea Grgić Marasović, Ivo Hergešić, Robert Martinov, Mihaela Vekarić i Iso Velikanović. Po šest knjiga u prijevodu u istom razdoblju objavili su Ivana Barišić-Oharek, Radovan Ivšić, Slavko Ježić, Suzana Kubik, Martina Lice, Petar Mardešić, Predrag Raos, Željka Somun, Stanko Škunca i Zorka Šušnjar Boučekif. Po pet objavljenih knjiga imaju Vjekoslav Boban, Sonja Budak, Ivo Klarić, Barbara Martinec, Petra Matić, Marija Spajić, Mladen Škiljan, Vlatka Tor, Tin Ujević i Božidar Zajčić. Konačno, po četiri knjige objavili su Tina Andrijić, Ivan Čaberica, Željka Čorak, Branimir Donat, Bisera Fabrio, Vlado Habunek, Marko Kovačević, Martina Kramer, Dijana Machala, Josip Matijaš, Luko Paljetak, Dunja Robić, Svevlad Slamnig, Drago Štajduhar, Marija Švegović-Majerović, Yves-Alexandre Tripković, Ines Virč i Goran Vujasinović.

Prevoditeljice i prevoditelji iz tablice preveli su ukupno 513 knjiga, odnosno 49% ukupne prijevodne produkcije u spomenutom razdoblju. Svi gore popisani prevoditelji, koji su, dakle, objavili četiri ili više književnih prijevoda s francuskog jezika, a kojih je ukupno 80, u navedenom su razdoblju osigurali gotovo 72% svih objavljenih prijevoda. U generacijskom pogledu oni su vrlo različiti, jer među njima ima prevodilaca iz prethodnog perioda čiji su prijevodi u ovom razdoblju preuzimani (npr. Ivan Čaberica, Radovan Ivšić, Ivo Klarić, Ivan Kušan, Tin Ujević, Iso Velikanović itd.), zatim onih koji su stvarali tijekom cijelog razmatranog razdoblja (npr. Bosiljka Brlečić, Mate Maras, Zvonimir Mrkonjić, Mia Pervan, Ingrid Šafranek itd.), pa sve do onih mladih koji nisu prevodili tijekom svih triju desetljeća (npr. Anja Jović, Vlatka Tor ili Ivana Barišić-Oharek koje počinju prevoditi sredinom, odnosno krajem drugog razmatranog desetljeća). Zamjetno je i da se prevodilački posao u ovom razdoblju pojačano feminizirao: među 34 najaktivnija književna posrednika nalazimo devet prevoditelja (26%), a među 80 popisanih ima ih 31 (39%).

Razlika u broju objavljenih knjiga i naslova i u ovom slučaju posljedica je reizdanja i/ili okupljanja većeg broja naslova u jednom svesku. Primjerice, Mia Pervan prevela je *Malog princa* koji je imao 11 reizdanja, te *Gospođu Bovary* (tri reizdanja). Ivan Kušan i Goran Rukavina također su prevodili *Malog princa*. Vladimir Gerić prevodio je drame koje su često doživljavale reizdanja ili su bile okupljene u jednom svesku.

4.8. Najistaknutije izdavačke kuće

U razdoblju od 1991. do 2020. francusku i francofonsku književnost na hrvatskom jeziku objavljivalo je ukupno 175 izdavačkih kuća, dakako, ne u podjednakim omjerima. Među istaknutijim izdavačima nalazi se njih tridesetak (Tablica 6).

Tablica 6. Nakladničke kuće s najviše objavljenih književnih prijevoda s francuskog u razdoblju od 1991. do 2020.

RB	Izdavačka kuća	Broj objavljenih djela
1	Ceres	47
2	Školska knjiga	44
3	Vuković&Runjić	42
4	Disput	40
5	Meandarmedia	38
6	Mozaik knjiga	38
7	Sysprint	38
8	Znanje	33
9	Litteris	32
10	Fraktura	32
11	Naklada Oceanmore	30
12	Edicije Božičević	25
13	Algoritam	24
14	Hrvatsko filološko društvo	24
15	Matica hrvatska	22
16	Katarina Zrinski	19
17	Globus media	16
18	Fokus komunikacije	14
19	Marjan knjiga	14
20	Zagrebačka naklada	14
21	Naklada Jurčić	13
22	Nova knjiga Rast	13
23	Šareni dućan	13
24	Verbum	13
25	Konzor	12
26	Lektira	12
27	Mladinska knjiga Zagreb	12
28	Naklada Fran	12
29	Profil International	11

RB	Izdavačka kuća	Broj objavljenih djela
30	Hena Com	9
31	Naša djeca	9
32	Mala zvona	8
33	Durieux	7
34	Egmont	7
35	Ex Libris	7
36	Izvori	7

Među izdavačima koji su u istom razdoblju objavili po šest knjiga nalaze se Biakova, Demetra, Domino, Naklada Zoro, Ognjište, Otakar Keršovani, Sandorf, V.B.Z. i Zagrebačka stvarnost, dok su po pet knjiga objavili Begen, DHK, Forum, Marjan tisak, Naprijed, Novela media, Novi list, Profil knjiga i Slovo.²⁰

Ovdje popisani izdavači zajedno su objavili 849 od ukupno 1046 knjiga, što znači da pokrivaju 81% produkcije.²¹ Fokusiramo li se na deset najproduktivnijih izdavača prijevoda s francuskoga jezika, vidimo da su objavili 384 knjige, odnosno 36,6% ili preko trećine svih prijevoda s francuskog, a prvih dvadeset izdavača zajedno ostvaruju preko 54% s 565 objavljenih knjige.

Zanimljivo je primijetiti da je vodeća izdavačka kuća Ceres zapravo mali izdavač, ali vrlo posvećen objavljivanju upravo francuskih i frankofonskih naslova, ponajprije zahvaljujući njegovom osnivaču i direktoru Dragutinu Dumančiću (koji je i sam prevoditelj s francuskog, vidi niže), Isto vrijedi i za Vuković&Runjić, Disput i Meandarmediju, izdavače koji zauzimaju treće, četvrto i peto mjesto, za razliku od drugoplasirane Školske knjige, koja je najveći izdavač u Hrvatskoj, s vrlo širokim katalogom (objavljuje i udžbenike) te dobro organiziranom distribucijom, ili Mozaik knjige, kuće s vrlo razrađenim marketingom i dobrom distribucijskom mrežom koja se našla na šestom mjestu. Sysprint se u međuvremenu ugasio. Litteris je također mali izda-

²⁰ Neke izdavačke kuće imaju različite podružnice ili sljednice (Marjan knjiga i Marjan tisak ili Profil knjiga, Profil International i Profil Multimedia), pa su im i podaci rasuti, a rezultati uzeti pojedinačno slabiji.

²¹ Dva su izdavača – Disput i Hrvatsko filološko društvo – surađivala na 21 izdavačkom projektu, pa te knjige nismo dvaput brojale.

vač kojemu je na čelu agilni frankofon Dražen Katunarić, dok je deseti najaktivniji izdavač na području francuske i frankofonskih književnosti Fraktura, kuća koja je od malog obiteljskog nakladnika izrasla do statusa velike izdavačke kuće.

Nisu, međutim, sve najaktivnije izdavačke kuće djelovale tijekom svih triju desetljeća. Jesu, primjerice, Ceres, Školska knjiga, Mozaik knjiga i Znanje, iako im produkcija nije bila ravnomjerno raspodijeljena: Ceres je u prvom desetljeću objavio 19, u drugom 22, a u trećem svega šest knjiga; za Školsku knjigu taj je omjer 14-21-8; za Mozaik knjigu 6-20-12, a za Znanje 5-12-16.

Vuković&Runjić je svog prvog francuskog autora objavio 2000. pa im je omjer 1-24-17; Meandarmedia s objavljivanjem frankofonskih autora kreće 2001. uz omjer 21-17; Litteris i Fraktura 2003. uz omjer za Litteris 19-13 i za Frakturu 10-22; Disput objavljuje svoj prvi prijevod s francuskog 2005. uz omjer 19-21, dok je Sysprint svoj zadnji prijevod s francuskog objavio 2011. te mu je omjer 15-21-2. Svi ovi izdavači praktično imaju produkciju tijekom dva, a ne tri desetljeća. U trećem je promatranom desetljeću najviše objavljenih naslova imala Fraktura, zatim Disput, a slijede Vuković&Runjić, Meandarmedia i Znanje.

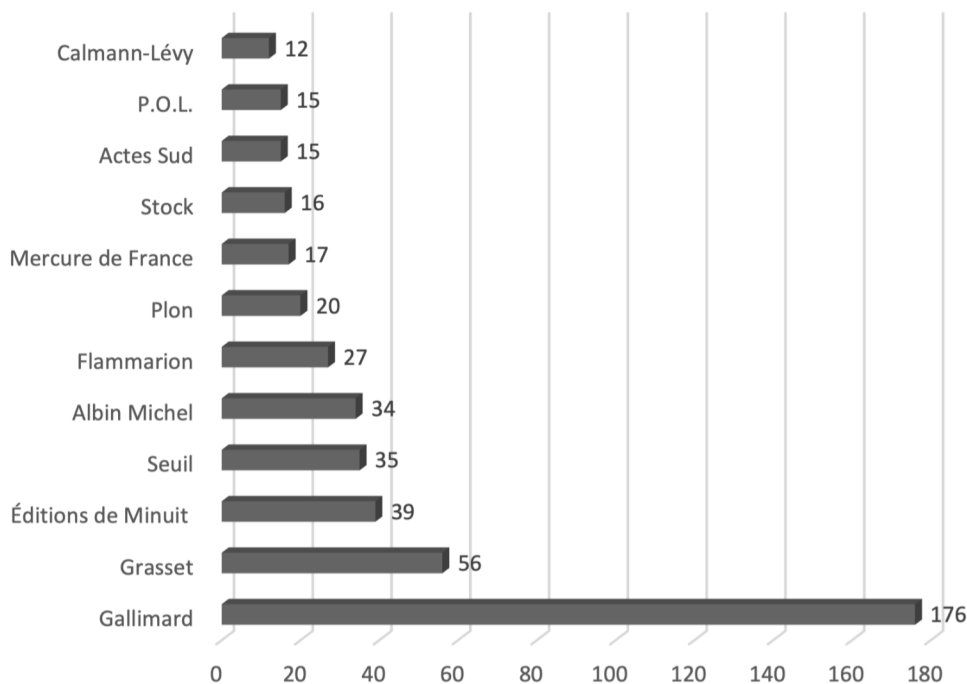
Kad je riječ o najzastupljenijim književnim vrstama kod deset najaktivnijih izdavača, Ceres je objavio 19 romana, 11 knjiga poezije, od čega jedan izbor (*Osamnaest izazova*), sedam knjiga ostale fikcijske proze, četiri nefikcijske proze, tri esejiističke knjige i dvije knjige dramskih tekstova.

Školska knjiga nije objavila nijednu knjigu poezije, ali je zato objavila 25 romana, 13 knjiga iz ostale fikcijske proze, četiri dramske i jednu knjigu nefikcijskog sadržaja. Izuzme li se jedna esejiistička knjiga, kuća Vuković&Runjić objavila je isključivo romane. Disput je također mahom objavio romane, uz četiri nefikcijske, tri esejiističke i jednu knjigu drama. Meandarmedia je uz romane objavio i tri knjige ostale fikcijske proze, poezije i devet esejiističkih knjiga. Mozaik knjiga u svom frankofonskom katalogu iz tog perioda ima 18 romana, 17 knjiga ostale fikcijske proze te tri knjige dramskih tekstova. Sysprint je također uglavnom objavljivao romane, izuzmemo li osam knjiga dramskih tekstova, dvije pjesničke knjige i jednu knjigu kratke proze. Znanje je uz roman objavilo i 16 knjiga fikcijske proze te 1 dramski tekst. Litteris je uz romane objavio i 10 knjiga poezije, dvije knjige fikcijske proze, jednu esejiističku knjigu te dvije hibridne knjige (nefikcijska proza + esej; kratka proza + esej). Najzad, Fraktura u svom frankofonskom katalogu ima uglavnom romane, uz jednu knjigu pjesama i jedan dramski tekst.

4.9. Najistaknutije izdavačke kuće izvornika

Kad je pak riječ o suvremenim francuskim izdavačima s kojima su domaći najviše surađivali od 1991. do 2020, daleko je najzastupljenija kuća Gallimard, slijede Grasset, Éditions de Minuit, Seuil, Albin Michel, Flammarion, Plon, Mercure de

Grafički prikaz 14. Najzastupljeniji suvremeni izdavači izvornika na francuskom jeziku

France, Stock, P.O.L., Actes Sud te Calmann-Lévy (Grafički prikaz 14).

Samo ovih 12 izdavača dogovorili su 462 knjige (uključujući sva izdanja, reizdanja i ponovljene prijevode), odnosno 44% ukupne produkcije. Na cjelokupnu sliku uvelike utječu i povijesni izdavači koji su objavljivali klasike, poput njujorškog (!) Reynal & Hitchcocka (A. de Saint-Exupéry), Hetzela (J. Verne, A. Daudet), Claudea Barbina (C. Perrault), Edmonda Werdeta (H. de Balzac), Charpentiera (E. Zola), Michel Lévy Frèresa (G. Flaubert) i Charlesa Gosselina (V. Hugo), ili pak nizove poput Trévisea & Colberta (A. Golon). Oni su izvorni izdavači ukupno 196 objavljenih knjiga u Hrvatskoj (Grafički prikaz 15).

Kad bi se oni izuzeli (te bismo ostali na 851 objavljenom knjizi), navedeni suvremeni izdavači imali bi i daleko veći postotak kad je riječ o suvremenoj produkciji (54%). Sam Gallimard pritom drži 20% produkcije knjiga prevedenih s francuskog jezika (odnosno gotovo 17% uzmu li se u obzir svi izdavači).

4.10. Izvori potpora nakladnicima

S obzirom na stanje u hrvatskom tržištu knjiga, velika većina naslova objavljena je uz potporu jedne ili više institucija, bilo domaćih ili stranih. Od domaćih institucija najvažniji je financijer Ministarstvo kulture i medija RH, preko programa potpore izdavaštvu i otkupa, a izdavaštvo se podupire i na lokalnoj (gradovi, općine) te županijskoj razini.

Od stranih institucija koje podupiru hrvatsko izdavaštvo treba spomenuti europski program Kreativna Europa, francuski Centre national du livre, Institut français de Paris, Francuski institut u Hrvatskoj te, u mnogo manjoj mjeri, belgijski Wallonie-

Bruxelles International, kanadski Conseil des Arts i švicarsku zakladu Pro Helvetia.

5. ZAKLJUČAK

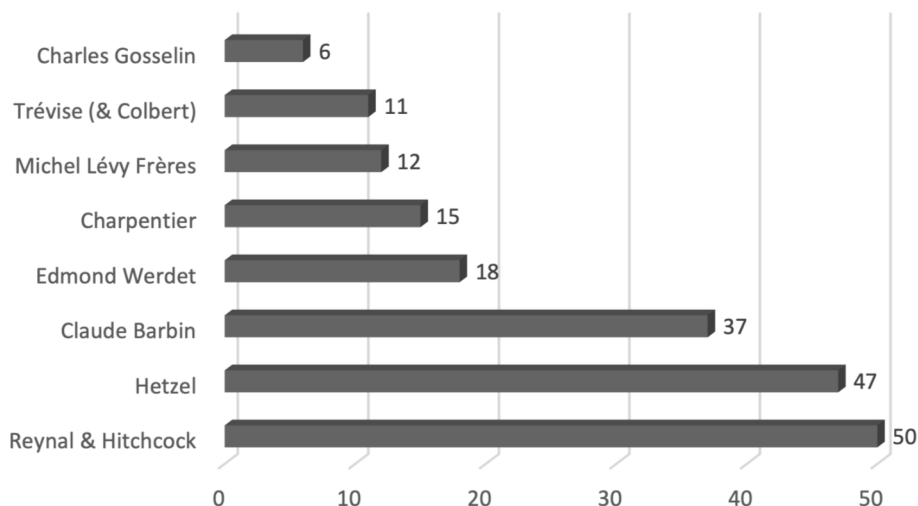
Prijevodi književnosti francuskog jezičnog izraza sagledani su u okviru transnacionalnog polja književnih prijevoda u kojem je francuski jezik supercentralni te nakon engleskog jezika onaj s kojeg se najviše prevodi. Cilj rada bio je istražiti cirkulaciju francuske i frankofonskih književnosti u hrvatskoj kulturi između 1991. i 2020. godine, u razdoblju koje je na svjetskoj razini obilježeno globalizacijom i digitalizacijom, a na nacionalnoj političkom i gospodarskom tranzicijom uslijed koje je došlo do restrukturiranja književnog polja.

Hrvatska i francuska književnost već stoljećima dodire održavaju zahvaljujući prijevodima, o čemu svjedoče primjerice dubrovačke osamnaestostoljetne prerade Molièreovih komedija, brojni prijevodi objavljeni u periodičnim publikacijama od druge polovine 19. stoljeća ili, primjerice, prijevodi francuskih autora objavljeni u Zabavnoj biblioteci koju je pokrenuo i uređivao Nikola Andrić.

Prema dostupnim podacima (Dragojević; Cacan 1988), u razdoblju između 1945. i 1985. prevedena su 632 naslova, od čega je 580 naslova proze. Dakle, broj naslova u tridesetogodišnjem razdoblju koje smo razmatrale bitno je veći (1046). Ipak, prije nego što se zaključi da je došlo do izrazitog povećanja broja prevedenih naslova, treba istaknuti da su do 1991. u SR Hrvatskoj bili dostupni prijevodi objavljeni u ostalim republikama SFR Jugoslavije.

Zaključci o prijevodnim tokovima književnosti francuskog jezičnog izraza u hrvatskoj kulturi temelje se na kvantitativnoj analizi sastavljene bibliografije. Podaci ukazuju da se godišnje s francuskog

Grafički prikaz 15. Najzastupljeniji povijesni izdavači izvornika na francuskom jeziku

jezika prevede otprilike 35 književnih naslova. Od samog početka 21. stoljeća očit je izrazitiji porast broja prevedenih naslova, što je razumljivo uzme li se u obzir da je posljednje desetljeće 20. stoljeća bilo obilježeno ratnim i tranzicijskim uvjetima. Pogledamo li popis najprevođenijih autora, uočavamo da se podjednako prevode kanonski, moderni i suvremeni autori. Među najprisutnijim autorima nalaze se J. Verne, C. Perrault, H. de Balzac, S. Beckett, A. Camus, E. Zola, G. Flaubert, J. de La Fontaine, M. Proust i Molière, što se velikim dijelom može pripisati činjenici da su njihova djela dugo vremena bila uvrštena u popise lektirnih naslova. Najprevođeniji suvremeni autori su M. Kundera, P. Bruckner, A. Nothomb, F. Beigbeder i M. Houellebecq. Naslov koji je imao najveći broj ponovljenih prijevoda i izdanja je *Mali princ* Antoina de Saint-Exupéryja, što ne čudi s obzirom na to da je na globalnoj razini taj naslov najprevođeniji književni tekst nakon Biblije. U ovom se razdoblju na hrvatski jezik prvi put prevedeni neki naslovi koji su dotad bili dostupni isključivo u izdanjima beogradskih i sarajevskih nakladnika (primjerice, *Molloy* Samuela Becketta, *Zazie u metrou* Raymonda Queneaua). Iako je u francuskoj književnosti od sedamdesetih godina 20. stoljeća došlo do izrazitije feminizacije autorstva, ta se činjenica nije znatnije reflektirala na prijevodni korpus. Svega 26% ukupnog broja prevedenih autora ženskoga je roda, a samo 18% prevedenih naslova napisale su autorice. Porast u odnosu na prethodno razdoblje je neznatan (Dragojević; Cacan 1988). S druge strane, očita je izrazitija prisutnost frankofonskih autora u prijevodnom korpusu. Prijevodima značajnog broja frankofonskih autora koji nisu rođeni u kontinentalnoj Francuskoj (N. Huston, A. Alexakis, L. Lê, D. Sijie, M. La Rue, A. Makine, Y. Khadra itd.) dolazi do otvaranja kanona francuske književnosti. Zahvaljujući prijevodima objavljenima u promatranom razdoblju dolazi i do širenja i revizije kanona moderne francuske književnosti jer su prvi put prevedeni pojedini naslovi objavljeni u izvorniku desetljećima ranije (primjerice, pojedini tekstovi Jeana Gionoa, Borisa Viana, Alfreda Jarryja, Marguerite Yourcenar itd.). Ponovljeni prijevodi su rijetki: u pravilu se ponovo prevode i/ili izdaju lektirni naslovi, uz pojedine iznimke poput romana Frédérica Beigbedera. Nerijetko se ponovno objavljuju prijevodi stari nekoliko desetljeća, iako su se otada prevodilačke strategije bitno promijenile. Budući da svaki prijevod nudi novo čitanje izvornika, bilo bi dobro u bližjoj budućnosti osigurati nove prijevode, barem kada je riječ o pojedinim kanonskim tekstovima. U prijevodnom korpusu može se uočiti izrazita dominacija proznih tekstova, posebice romana. Zbog pretežno tržišne orijentiranosti nakladničkih kuća i čitateljskih preferencija poezija i drama znatno su slabije zastupljene u prijevodu. Najveći broj književnih prijevoda s francuskog objavili su Ceres, Školska knjiga, Vuković&Runjić, Disput, Meandarmedia, Mozaik knjiga, Sysprint, Zna-

nje, Litteris i Fraktura. Većina navedenih izdavača orijentirana je na autore 20. i 21. stoljeća, Fraktura izrazitije na suvremenu književnost, a Školska knjiga, Znanje i Mozaik knjiga na lektirne i kanonske autore. Najveću šansu da budu prevedeni imaju autori čije su tekstove objavile ugledne pariške izdavačke kuće Gallimard, Grasset, Éditions de Minuit, Seuil ili Flammarion. Također je uočljiva feminizacija prevoditeljske profesije, a sudeći prema paratextu i pojačana vidljivost prevoditelja. Posljednjih godina nije rijetkost da na naslovnici bude istaknuto ime prevoditelja te da njegova biografija slijedi autorovu.

Nakladnici u značajnoj mjeri ovise o financijskim potporama koje dodjeljuju različite hrvatske i frankofonske institucije i tijela, među kojima su najvažnije Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Nacionalni centra za knjigu (CNL), Francuski institut u Hrvatskoj, Francuski institut u Parizu, Wallonie-Bruxelles International te Kreativna Europa. Najzad, iz korpusa prijevoda može se zaključiti da francuska književnost zadržava stečeni simbolički kapital u hrvatskoj kulturi.

Sustavna istraživanja književnih prijevoda s drugih jezika, pogotovo engleskog, koja bi nam pružila podatke za usporedbu, zasad nisu provedena²². Oslonit ćemo se na ona postojeća, među kojima je najzanimljivija usporedba s drugom nacionalnom književnosti romanskog kruga, onom talijanskom, s kojom hrvatska kultura održava višestoljetne odnose. Tako je u razdoblju od 1991. do 2020. objavljeno 667 naslova talijanske književnosti (cf. Mikšić; Huber 2023), odnosno 574 izuzmemo li s popisa dječju književnost (osim kanonskih, mahom lektirnih djela), od čega 50% otpada na prozu, ponajviše iz pera suvremenih autora te autora 20. stoljeća, pri čemu prednjači roman s 252 izdanja. Poezija je zastupljena s 86 izdanja, ostala fikcijska proza s 51 izdanjem, esejistička i publicistička djela s 49 književno relevantnih djela, dramska djela s 31 izdanjem, nefikcijska književnost s 32 izdanja, a objavljene su i tri hibridne knjige koje kombiniraju poeziju i prozu.²³ Također je bilo 14 antologija i izbora u kojima je zastupljeno više autora (Grafčki prikaz 16).

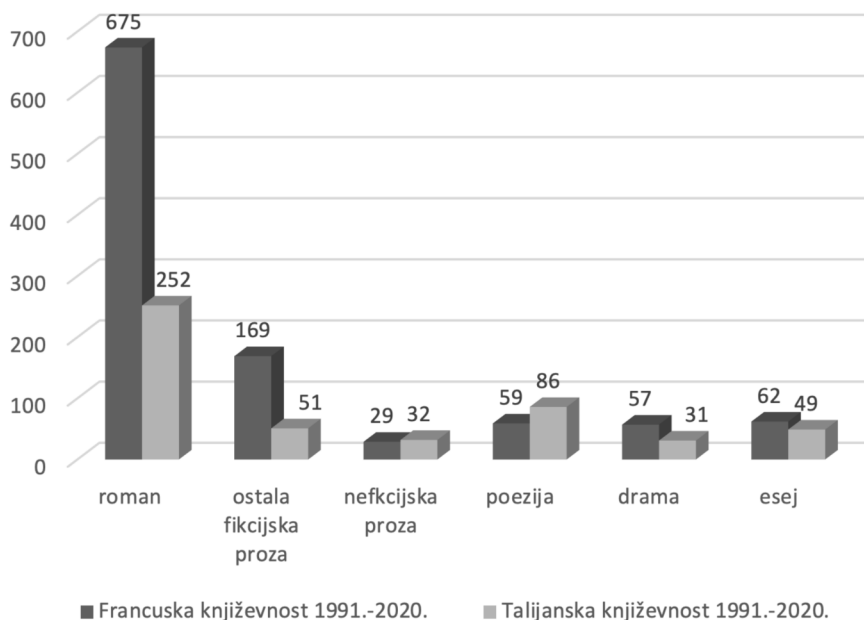
U ovom tridesetogodišnjem razdoblju, dakle, velik je raskorak u broju objavljenih romana, pa i ostale fikcijske proze, dok su nefikcijska proza i esej na otprilike istoj razini, a talijanska poezija u hrvatskom prijevodu ostvaruje čak i nešto bolje rezultate od francuske, odnosno frankofonske.

Zaključno želimo istaknuti da bi bilo uputno provesti i sustavnije istraživanje o prijevodima hrvatske književnosti u Francuskoj kako bi se provjerila hipoteza o asimetričnim prijevodnim tokovi-

²² Izuzme li se dječja književnost (cf. <http://bibrich.ufzg.hr/naslovnica>).

²³ Tri djela hibridnog su karaktera i kombiniraju poeziju i kraću prozu, što dovodi do odstupanja od ukupnog broja objavljenih knjiga.

Grafički prikaz 16. Usporedni prikaz hrvatskih prijevoda francuske i talijanske književnosti u razdoblju od 1991. do 2020.

ma i utvrditi je li došlo do značajnijeg pomaka nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, čija službena politika promovira višejezičnost u europskom multikulturnom prostoru.

LITERATURA

[s.a.] 2023. „Objavljeni rezultati istraživanja o čitanosti i kupovini knjiga u Hrvatskoj – kako zaustaviti pad?“, portal *Moderna vremena*, 21. travnja. Dostupno na: <https://mvinfo.hr/clanak/objavljeni-rezultati-istrazivanja-o-citanosti-i-kupovini-knjiga-u-hrvatskoj-kako-zaustaviti-pad>, pristup: 10. srpnja 2023.

Aron P. i Viala A. 2006. *Sociologie de la littérature*. Pariz: P.U.F.

Baker, M. 2010. *Translation Studies*. New York: Routledge.

Berman, A. 1984. *L'épreuve de l'étranger*. Pariz: Gallimard.

Berman, A. 1999. *La traduction et la lettre ou l'auberge du lointain*. Pariz: Éditions du Seuil.

Blažević, L. 2016. *Moć marketinga u knjižnom nakladništvu*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Bourdieu, P. 1991. „Le champ littéraire“. *Actes de la recherche en sciences sociales*, 89, str. 3–46.

Bourdieu, P. 1992. *Les règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire*. Pariz: Seuil.

Bourdieu, P. 1994. *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*. New York: Columbia University Press.

Bourdieu, P. 2002. „Les conditions sociales de la circulation internationale des idées“. *Actes de la recherche en sciences sociales*, 145, str. 3–8.

Casanova, P. 1999. *La République mondiale des lettres*. Pariz: Seuil.

Casanova, P. 2002. „Consécration et accumulation de capital littéraire. La traduction comme échange inégal“. *Actes de la recherche en sciences sociales*, 144, str. 7–20.

Casanova, P. 2015. *La langue mondiale. Traduction et domination*. Pariz: Seuil.

Chevrel, Y. 2009. *La littérature comparée*. Pariz: P. U. F.

Cvjetičanin, B. i Katunarić, V. 1998. *Kulturna politika republike Hrvatske: nacionalni izvještaj*. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.

D'haen, T., Goerlandt, I. i Sell, R. D. 2015. *Major versus Minor? Languages and Literatures in a Globalized World*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Dirkx P. 2000. *Sociologie de la littérature*. Pariz: Armand Colin.

Dolbeau, C. 1994. *France-Croatie: aperçu des relations entre le XIe et le XIXe siècle*. Lyon: Imprimerie Saint Joseph.

Dragojević N. i Cacan F. 1988. *Svjetska književnost u hrvatskim prijevodima 1945–1985. Bibliografija*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnih prevodilaca.

Duda, D. 2009. „Tranzicija i problem metode“. *Quorum*, 5-6, str. 409–427.

Duda, D. 2010. *Hrvatski književni bajkomat*. Zagreb: Disput.

Duda, D. 2017. „Prema genezi i strukturi postjugoslavenskog književnog polja (bilješke uz Bourdieua“, u: Karlić, V., Šakić, S. i Marinković, D. (ur.) *Tranzicija i kulturno pamćenje: zbornik radova*. Zagreb: Srednja Europa, str. 45–56.

Escarpit, R. 1970. *Sociologija književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.

Even-Zohar, I. 1990. „The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem Source“. *Poetics Today*, 11, 1, str. 45–51.

Hebrang Grgić, Ivana. 2018. *Kratka povijest knjižnica i nakladnika: s kodovima i aplikacijom*. Zagreb: Ljevak.

- Heilbron, J. 1999. „Towards a Sociology of Translation: Book translations as a cultural world system“. *European Journal of Social Theory*, 2, 4, str. 429–444.
- Heilbron, J. i Sapiro, G. 2002. „La traduction littéraire, un objet sociologique“. *Actes de la recherche en sciences sociales* 144, str. 3–5.
- Heilbron, J. i Sapiro, G. 2007. „Outline for a Sociology of Translation: Current Issues and Future Prospects“, u: Wolf, M. i Fukari, A. (ur.) *Constructing a Sociology of Translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, str. 93–107.
- Heilbron, J. 2009. „Le système mondial des traductions“, u: Sapiro, G. (ur.) *Les contradictions de la globalisation éditoriale*. Pariz: Nouveau monde éditions, str. 253–274.
- Hewson, L. 2011. *An Approach to Translation Criticism*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Horvat, S. i Štikš, I. (ur.) 2015. *Dobro došli u pustinju postsocijalizma*. Zaprješić: Fraktura.
- Ivić, N. 2010. „Francusko-hrvatske književne veze“, u: Visković, V. (ur.) *Hrvatska književna enciklopedija*, sv. 1. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, str. 552–553.
- Kožul, M. 1995. „Međukulturalni utjecaj: hrvatska i francuska književnost u XX. stoljeću“, u: Katunarić, D. (ur.) *Hrvatska-Francuska: stoljetne povijesne i kulturne veze*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnika, str. 107–118.
- Ljevak, P. 2019. *Nakladnici na društvenim mrežama: poslovne strategije nakladnika i korisnici digitalnih društvenih mreža*. Zagreb: Ljevak.
- Machiedo, V. 2007. *Od kazališta do teksta i obratno: romanističke i hrvatske studije*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Meschonnic, H. 1999. *Poétique du traduire*. Pariz: Verdier.
- Meštrović, M. i Štulhofer, A. 1998. *Sociokulturni kapital i tranzicija u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo.
- O'Donnell, G. A. i Schmitter, P. C. 2006. *Tranzicija iz autoritarne vladavine: Provizorni zaključci o neizvjesnim demokracijama*. Zagreb: Centar za politološka istraživanja i Pan Liber.
- Pavlaković, V. i Korovl, G. (priř.) 2016. *Strategije simboličke izgradnje nacije u državama jugoistične Europe*. Zagreb: Srednja Europa.
- Pavlović, C. 2006. *Šenoina poetika prevođenja: traduktološka analiza Šenoinih prijevoda s francuskog jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Pavlović, C. 2008. *Hrvatsko-francuske književne veze*. Zagreb: FF Press.
- Pichois, C. i Rousseau A. 1973. *Komparativna književnost*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Pym, A. 2004. *The Moving Text. Localization, Translation and Distribution*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Rubin, R. E. 2016. *Foundations of library and information science*. London: Facet Publishing.
- Sapiro, G. 2008. „Situation du français sur le marché mondial de la traduction“, u: Sapiro, G. (ur.) *Translatio. Le Marché de la traduction en France à l'heure de la mondialisation*. Pariz: CNRS éditions, str. 65–106.
- Sapiro, G. (ur.) 2009. *Les contradictions de la globalisation éditoriale*. Pariz: Nouveau monde éditions.
- Sapiro, G. 2014a. *Sociologie de la littérature*. Pariz: La Découverte.
- Sapiro, G. 2014b. „The Sociology of Translation: A New Research Domain“, u: Berman, S. i Porter, C. (ur.) *A Companion to Translation Studies*. Hoboken: Wiley Blackwell, str. 82–94.
- Sapiro, G. 2019. „Les grandes tendances du marché de la traduction“, u: Banoun, B., Poulin, I. i Chevrel, Y. (ur.) *Histoire des traductions en langue française, XIXe siècle*. Pariz: Verdier, str. 55–158.
- Sayre R. 2011. *La Sociologie de la littérature. Histoire, problématique, synthèse critique*. Pariz: L'Harmattan.
- Šoštarić, S. 2016. „Francuska književnost u prijevodima pripadnika splitskog kulturnog kruga“, u: Roksandić, D. i Cvijović Javorina, I. (ur.) *Split i Vladan Desnica 1918.–1945.: Umjetničko stvaralaštvo između kulture i politike. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2015*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 171–183.
- Švob-Đokić, N. 2000. *Tranzicija i nove europske države*. Zagreb: Barbat.
- Tadić, K. 2005. *O bibliografiji s osvrtom na bibliografsku heuristiku. Izazovi pisane baštine: zbornik radova u povodu 75. Obljetnice života Aleksandra Stipčevića*. Osijek: Filozofski fakultet, str. 193–205.
- Tomasović, M. 1993. *Komparativističke i romanističke teme*. Split: Književni krug.
- Tomasović, M. 1996. *Traduktološke rasprave*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Tomašević, N. i Kovač, M. 2009. *Knjiga, tranzicija, iluzija*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Tomašević, N. 2015. *Kreativna industrija i nakladništvo*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Venuti, L. 2004. „Translation, Community, Utopia“, u: Venuti, L. (ur.) *Translation Studies Reader*. London/ New York: Routledge, str. 468–488.
- Wolf, M. i Fukari, A. 2007. *Constructing a Sociology of Translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

SUMMARY

FRENCH AND FRANCOPHONE LITERATURES IN CROATIAN TRANSLATION FROM 1991 TO 2020

The article offers an overview and analysis of translations of French and Francophone literatures in Croatia from 1991 to 2020, within the theoretical framework of the sociology of translation. The aim of the work is to delineate the corpus of literary translations from French published in book format, determine translation flows and trends by analyzing the bibliography, interpret the corpus in a diachronic perspective, and to address particular questions about the selection, production and distribution of translations.

Key words: French literature, Francophone literature, literary translations, Croatian literary field, publishing industry